

ELEFANTER I RUMMET NÄR VI PLANERAR FÖR HÅLLBARA STÄDER

2017-05-03

Av: HOPP!

Behovet av att förtäta staden har blivit ett mantra idag. Men förtätning var inte ursprungstanken med hur Stockholm skulle bli hemort för ett växande antal invånare, när våra förorter en gång växte fram.

När Stockholms förorter började planeras och ta form efter andra världskrigets slut, anlätades några av tidens främsta svenska stadsplanerare och arkitekter ([Det framtida Stockholm](#)). Även då handlade det om att råda bot på akut bostadsbrist. Men bakom idéerna fanns värden som man inte kunde tänka sig att göra avkall på. Bland annat fick idéerna om [Grannskapsenheter](#) sitt genombrott i Hökarängen och Gubbängen efter en utlyst tävling där förslaget "I byalag" vann. Det gick ut på att "skapa en mångfald av mindre bostadsenheter var och ett runt ett mindre centrum i den stora staden". Här skulle allt för ett självständigt liv finnas: jobb, butiker, skolor, kyrkor och grönområden. Grannskapsenheterna skiljdes åt av sparad natur och parkstråk och den dominerande byggherren var allmännyttan. Allt eftersom staden växte var tanken att nya grannskapsenheter skulle placeras efter varandra så att Stockholm på så vis växte utåt, istället för förtätades, för att bibehålla stadsplaneringens grundläggande kvaliteter.

Tack vare politiska beslut var det mesta som salufördes i Stockholms förorter vid den tiden när- eller åtminstone svenskproducerat, utifrån en politik som prioriterade en hög svensk självförsörjning som del i ett svenskt totalförsvaret. Och av samma princip, det vill säga närhet = trygghet, planterades också frukt och bär runt husknutarna i de nya förorterna, som glädjande nog ger oss frukt och bär här i Hökarängen än i dag!

En ny generation

Idag bor en ny generation Tage, Gunnar och Alma ungefär lika trångbott som när det begav sig. Men annars är ingenting mer sig likt i vår förort. Inte bara piskställningarna, portvakterna, mjölkaffärerna är long time gone. Idag jobbar samtliga vuxna i varje hushåll mer än de skulle vilja (om de inte är sjukskrivna eller arbetslösa) för att få ihop samhällets tillväxtpussel. Och de flesta (med undantag för Hökarängen där antalet hyresrätter är ovanligt högt), är skuldsatta upp över öronen i sitt boende. Inte bara de som bor i nyproduktion. Utan även alla dem vars lägenheter och hus sedan länge egentligen är avbetalda. Inte om man ser till spekulationspriset förstås, utan till de faktiska bygg- och underhållskostnaderna genom åren.

Att de flesta stockholmare är upp till tänderna skuldsatta i sitt boende gör det gissningsvis svårare att ställa kritiska frågor kring förtätningen: [hur trångt och bullerstört kan vi tänka oss att leva?](#) Eller hur mycket asfalt vi "tål" utan att vi faktiskt förlorar den för människan livsviktiga kontakten med naturen? Eller varför städer egentligen måste växa? Är det för att alla "måste" bo just där, eller därför att vi behöver en ständigt ny ström av personer som kan skuldsätta sig i ökande grad i sitt boende för att hålla bostadsbubblans ekvation, och i förlängningen tillväxten, under armarna? Under tiden har Sverige seglat upp på andraplats över världens mest skuldsatta länder. Och med det tornar tidernas bank- och finanskris upp sig. En av elefanterna i rummet när det pratas om hållbara städer är just därför våra storstäders enorma sårbarhet inför en kommande bostadscrasch.

En annan elefant

Många städer slår sig för bröstet när det kommer till resurseffektiviseringar, att vi blir bättre på att sluta kretslopp. I [Högdalenverket](#), en av Europas modernaste anläggningar för avfallsförbränning, omvandlas hushållssopor till fjärrvärme och el, istället för att hamna på tippen. Sopor som har producerats och transporterats flera gånger om med hjälp av väldigt mycket fossil energi. En växande del (över 1,5 miljoner ton om året) av dessa sopor har [kommit hit hela vägen med båt från exempelvis England](#).

För att värma våra lägenheter krävs alltså att någon skapa sopor. Följdfrågan för den som vill skapa hållbara städer borde då vara hur vi ska värma våra lägenheter när oljan sinar, eller på vägen dit, när vi inte längre kan producera sopor i samma takt? Alternativt när vi vill göra allvar av våra klimatmål genom att dra ner på vår konsumtion. Men vem orkar ligga steget före, när Sverige är jämförelsevis "bäst i klassen" på effektiviseringar? Eller påminna sig om att vi idag importerar mer än någonsin långväga ifrån till Sverige, från länder utan effektiviseringar.

Hållbara städer är kanske en utopi, men en annan samhällsplanering är möjlig!

Hur ska New York överleva om det blir matkris, undrade några studenter på New Yorks universitet för några år sedan. Deras studie visade att odla på New Yorks alla tak endast skulle räcka till att försörja 5 procent stadens befolkning. Eftersom jordarna 30 mil runt om staden är förorenade av industri, blev deras slutsats att det mest logiska vore att förtäta staden med vertikala växthus. Det är ett bra exempel på hur städernas komplexitet ofta leder oss mot ännu mer komplexa och i slutändan fortsatt resurskrävande och kortsiktiga "lösningar".

I schematiska bilder över hur vi sluter kretslopp i städer bortser vi ofta från flera energikrävande steg i kedjan. Processen att röta matrester till biogas blir ju "förnyelsebar" först när alla steg från matproduktion till transporter i alla led fram till bensinmacken går på biogas.

Under de tre år som vi verkat har vi lärt oss att människors längtan efter att knytas närmare och få göra något med platsen de bor på är helt enorm. Det har stärkt oss i övertygelsen (storskaliga energisparprojekt i all ära) om att det verkliga ännu outnyttjade kapitalet är det mänskliga – om vi lyckas skapa en social kontext där vi tillåter oss att återupptäcka tjusningen i det lokala. Där förutsättningarna för närhet och småskalighet finns (även i storstaden) är begränsningarna för vilken livsomställning människor gärna ställer upp på – både för egen del och av solidaritet med grannar och kommande generationer – nästan obefintliga.

Vi vill peka på att en annan väg än mer förtätning är möjlig. Storstäder växer inte av någon naturlag. Det frodas därför att vi väljer att investera och utveckla här. Vill vi ligga steget före i planeringen av en hållbara utveckling behöver vi släppa en kortsiktig föreställning om hållbara städer, och istället planera för ett hållbart samhälle. Det innebär att vi behöver omdirigera investeringar, bostadsbyggen och jobbtillfällen till den svenska landsbygden.

Orden nedan är Varis Bokalders, arkitekt och kunnig i hållbar samhällsplanering;

"Rent geografiskt så är ju Sverige fantastiskt. Det finns hur mycket yta som helst att utveckla, istället för att fortsätta förtäta Stockholm, Göteborg och Malmö. Vi har otroligt bra förutsättningar att föda fler än vi gör idag. Med hjälp av Mäljarbanan till exempel skulle man kunna knyta ihop jordbruket med mindre städer som Mariefred, Strängnäs, Eskilstuna, Arboga, Köping, Västerås. Med hjälp av nätverksindelning istället för stadsplanering skulle man kunna lyfta

hela Sverige, och på så vis disponera odlingsbara ytor på mest resurseffektivt sätt.”

Under 2016 har HOPP! studerats av projektet ARTS inom Stockholm Resiliens Center, till grund för deras rapport "Färdplan – [Att skala upp hållbarhetsarbetet i Stockholmsregionen](#)".